

Suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi 2022–2026

Sisällysluettelo

1	Johdanto.....	3
2	Ikäihmiset Hämeenlinnassa	6
2.1	Väestötietoa	6
2.2	Ikääntyneen väestön hyvinvointi 2021	9
	Elämänlaatu ja onnellisuus	9
	Terveys ja elämäntavat.....	10
3	Ikäihmisten palvelut.....	11
3.1	Sosiaali- ja terveyspalvelut 1.1.2023 alkaen	11
3.2	Kunnan järjestämät palvelut	11
	3.2.1.Sivistyksen ja hyvinvoinnin toimiala/ Liikunta ja kulttuuri	11
	3.2.2.Kaupunkirakennepalvelut	12
	3.2.3.Vapaaehtoistoiminta ja sen tukeminen	13
	Vapaaehtoiskeskus Pysäkki	13
	Erilaiset avustukset toimintaan	13
	3.2.4.Vanhusneuvoston ja ikäihmisten vaikuttajaraadin rooli ja jatko 1.1.2023 alkaen.....	14
4	Tavoitteet ja mittarit.....	15
5	Yhteistyö	18
5.1	Asumisen Hub -yhteistyöverkosto	19
5.2	Yhteistyö järjestöjen kanssa	19
5.3	Yhteistyö Hämeenlinna Vanajan seurakunnan kanssa	21
6	Kehittämisajatuksia	21
6.1	Ikäihmisten hyvä asuminen.....	21
6.2	Hämeenlinnan vanhusneuvoston ehdotus ikäihmisten viestintäsuunnitelmaksi	23
7	Suunnitelman toteuttaminen ja seuranta	23
8	Suunnitelman kokoaminen	24

Lähteet	25
Liitteet	27
Liite 1 Hyvinvointialueelle siirtyvät palvelut	27
Liite 2 Hämeenlinnan vanhusneuvoston ehdotus ikäihmisten viestintäsuunnitelmaksi	28
Käsitteet	32

1 Johdanto

Hämeenlinnan ikääntyvän väestön suunnitelmalla tuetaan ikääntyneen väestön hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä. Suunnitelmassa kuvataan Hämeenlinnan kaupungin tarjoamat palvelut ikäihmisille ja määritellään tavoitteet vuosille 2022-2026.

Hämeenlinnan väestö, niin kuin koko Suomenkin väestö ikääntyy vauhdilla, ja ennusteiden mukaan jo vuonna 2029 30 prosenttia hämeenlinnalaisista on yli 65-vuotiaita. Erityisesti kaikkein vanhimpien asukkaiden osuus kasvaa nopeasti; yli 85-vuotiaiden määrä tulee kaksinkertaistumaan seuraavien 20 vuoden aikana.

Suunnitelmaa tehdään tilanteessa, jossa toimintaympäristön muutos on suuri SOTE-palveluiden siirtyessä hyvinvointialueelle vuoden 2023 alusta. Muuttuvasta toimintaympäristöstä johtuen nyt laadittava suunnitelma on tarvittaessa päivittyvä asiakirja.

Hyvinvointia edistävillä toiminnoilla voidaan lisätä tai ylläpitää toimintakykyä, terveyttä, hyvinvointia ja sosiaalista vuorovaikutusta. Kun kunta panostaa yhdenvertaisesti asukkaidensa hyvinvointiin, myös iäkkäät pääsevät mukaan yhteisön elämään. Osallisuuden kokemus on keskeinen osa hyvinvointia, ja sen on todettu olevan yhteydessä esimerkiksi terveyteen, toimintaja työkykyyn, mielenterveyshäiriöihin ja elämänlaatuun (<https://thl.fi/fi/web/ikaantyminen>).

Hyvinvoinnin edistämisessä on tarkoituksenmukaista tehdä yhteistyötä yli toimialarajojen ja eri toimijoiden kesken. Omaehtoinen hyvinvoinnista huolehtiminen on tärkeässä roolissa toimintakyvyn ylläpitämisessä.

Kunnan on vanhuspalvelulain (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvuluista 980/2012) 5 §:n mukaan laadittava suunnitelma toimenpiteistään ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi sekä iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien palvelujen ja omaishoidon järjestämiseksi ja kehittämiseksi.

Vanhuspalvelulain mukaan suunnitelmassa ikääntyneen väestön tukemiseksi:

- arvioidaan ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tila

- määritellään tavoitteet ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tukemiseksi ja palvelujen kehittämiseksi
- määritellään toimenpiteet, joilla kunta vastaa tavoitteiden toteutumisesta ja arvioidaan voimavarat, jotka tarvitaan tavoitteiden toteuttamiseksi
- määritellään eri toimialojen vastuut toimenpiteiden toteuttamisessa ja
- määritellään, miten kunta toteuttaa yhteistyötä kunnan eri toimialojen, julkisten tahojen, yritysten sekä järjestöjen ja muiden yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa.

Lain mukaan kunnan on otettava Suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi huomioon valmisteltaessa ikääntyneen väestön asemaan ja iäkkäiden henkilöiden tarvitsemiin palveluihin vaikuttavaa kunnan päätöksentekoa ja kuntalaissa tarkoitettua talousarviota ja -suunnitelmaa. Suunnittelussa on painotettava kotona asumista ja kuntoutumista edistäviä toimenpiteitä. Suunnitelman hyväksyy kunnanvaltuusto ja se on tarkistettava valtuustokausittain.

Suunnitelman laadinnassa on otettu huomioon Sosiaali- ja terveysministeriön laatima Kansallinen ikäohjelma vuoteen 2030 (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:31) sekä valtioneuvoston asetus Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030 sekä sen toimeenpanosuunnitelma. Ikäohjelmalla kannustetaan mahdollisimman toimintakykyisen ikääntymisen turvaamiseen sekä taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävä palvelujärjestelmän rakentamiseen. Tavoitteena on varautua väestön ikääntymiseen laaja-alaisesti.

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030 - valtioneuvoston periaatepäätöksen ja sitä toimeenpanevan suunnitelman tavoitteet ovat: Kaikille mahdollisuus osallisuuteen, hyvät arkiympäristöt, hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta edistävä toiminta ja palvelut sekä päätöksenteolla vaikuttavuutta.

Hämeenlinnan suunnitelma pohjautuu olemassa olevan lainsäädännön ja suositusten lisäksi Hämeenlinnan kaupunkistrategiaan vuosille 2022-2026, joka luo kaupungin toiminnalle keskeiset linjaukset ja se ohjaa toimintaa, päätöksentekoa ja resurssien käyttöä.

Kaupunginvaltuusto on hyväksynyt 06/2022 Houkutteleva Hämeenlinna – kaupunkistrategian. Strategiaan asetettiin seuraavat kolme päämäärää: Hämeenlinna on 1) hyvinvoivien ihmisten yhteisöllinen kaupunki, 2) taloudellisesti ja ekologisesti kestävä kaupunki sekä 3) elinvoimainen kasvun kaupunki.

Hämeenlinnan kaupungin yksi kolmesta strategisesta päämäärästä on siis olla Hyvinvoivien ihmisten yhteisöllinen kaupunki, ja suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi on vahvasti kytköksissä tähän päämäärään. Päämäärän saavuttamiseksi on asetettu kolme merkittävää onnistumisen edellytystä. Hämeenlinnan tulee olla 1) asukaslähtöisesti kehittyvä, 2) Hyvinvointiin aktivoiva sekä 3) Yhteisöllisyyttä ja osallisuutta vahvistava.

Tämä suunnitelma osaltaan toteuttaa strategian tavoitetta, että kehitymme ikäystävälliseksi kaupungiksi.

Parhaillaan valmisteilla oleva hyvinvointialueuudistus vaikuttaa merkittävästi ikäihmisten palveluiden järjestämiseen ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöhön. Hämeenlinnan kaupungin sosiaali- ja terveystalouden järjestämisvastuu siirtyy 1.1.2023 Kanta-Hämeen hyvinvointialueelle. Hyvinvointialueelle siirtyvät kunnasta kaikki perusterveydenhuollon palvelut ja kaikki sosiaalipalvelut, joihin kuuluvan muun muassa palveluasuminen, kotihoidon palvelut ja kotona asumista tukevat palvelut.

Kanta-Hämeen alueellinen hyvinvointikertomus ja –suunnitelma vuosille 2021–2024 on hyväksytty maakuntavaltuustossa marraskuussa 2021. Alueelliset päämäärät ja tavoitteet on kuvattu Hyvinvointisuunnitelmassa kappaleessa 4.

Ikäihmisten hyvää elämää tukee osaltaan kaupunginvaltuuston 22.3.2021 hyväksymä kaupungin ensimmäinen esteettömyysohjelma ”Saavutettava ja esteetön Hämeenlinna 2025”, johon on kirjattu tärkeimmät linjaukset, toimenpiteet ja suuntaviivat tulevaisuuden tekemiselle.

Myös ikäihmisille on palvelujen saavutettavuus ja ympäristön ja joukkoliikenteen esteettömyys tärkeitä arkielämän asioita. Suunnitelmassa keskitytään kaupungin omiin kiinteistöihin, tiloihin ja ympäristöön sekä kuvataan uudisrakentamisen ja perusparannusten esteettömyyttä koskevat linjaukset. Siinä huomioidaan myös palvelujen ja viestinnän esteettömyys.

Ohjelman onnistumisen arvioinnista raportoidaan kaupunginvaltuustolle vuosittain. Tavoitteita on toteutettu toimialoilla, neuvostoissa ja eri työryhmissä aktiivisesti, ja esteettömyysohjelman toteuttamisessa on päästy hyvin eteenpäin.

2 Ikäihmiset Hämeenlinnassa

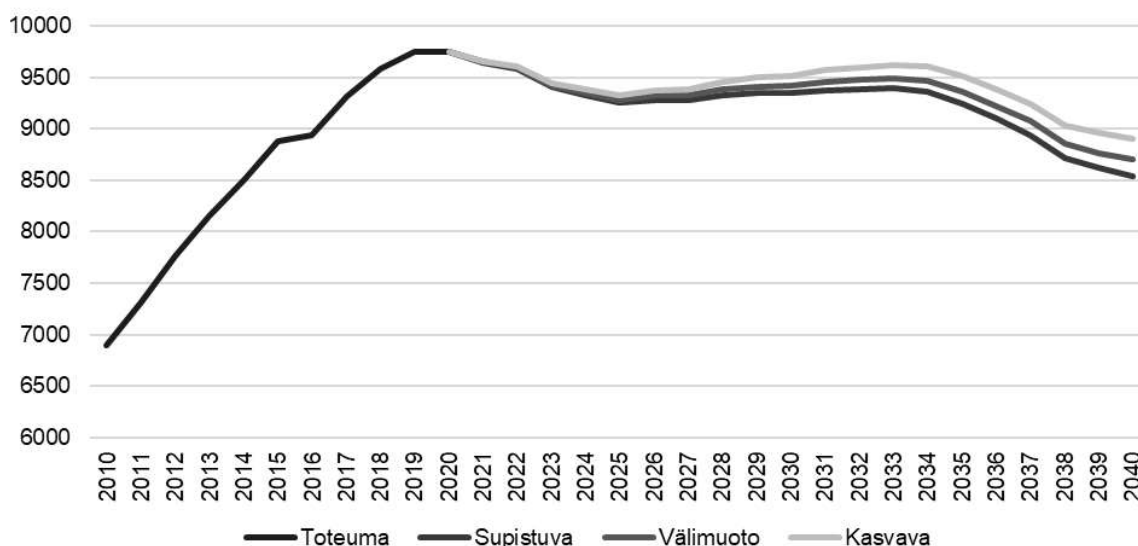
2.1 Väestötietoa

Hämeenlinnan 65–74-vuotiaan väestön kehitykseen (Kuva 1) vaikuttaa Hämeenlinnassa osin maan sisäinen muuttoliike, mutta merkittävin ikäryhmää kasvattava tekijä on ikäluokkien koon vaihtelu.

Vuosien 2010–2020 aikana viimeiset ns. suuret ikäluokat siirtyivät 65–74-vuotiaiden ikäryhmään. Tämän seurauksena 65–74-vuotiaiden määrä kasvoi Hämeenlinnassa vuosien 2010–2020 aikana jopa 2 850 henkilöllä.

Ikäluokan kasvu tahtuu kuitenkin heti 2020-luvun alussa, sillä ikäryhmään alkaa siirtyä pienempiä ikäkohortteja kuin ikäryhmästä poistuu. Tämä on seurausta suurten ikäluokkien ikääntymisestä. Vuosien 2020–2030 aikana kehitys on kuitenkin maltillista ja ikäryhmä supistuu 200 - 400 henkilöllä skenaariosta riippuen. Pienet erot skenaarioissa perustuvat muuttoliikkeen eriäviin vaikutuksiin.

2030-luvun aikana 65–74-vuotiaiden määrä laskee voimakkaasti ikärakenteen seurauksena. Koko ennustejakson aikana 65–74-vuotiaiden määrä vähenee skenaariosta riippuen 850 - 1 200 henkilöllä.

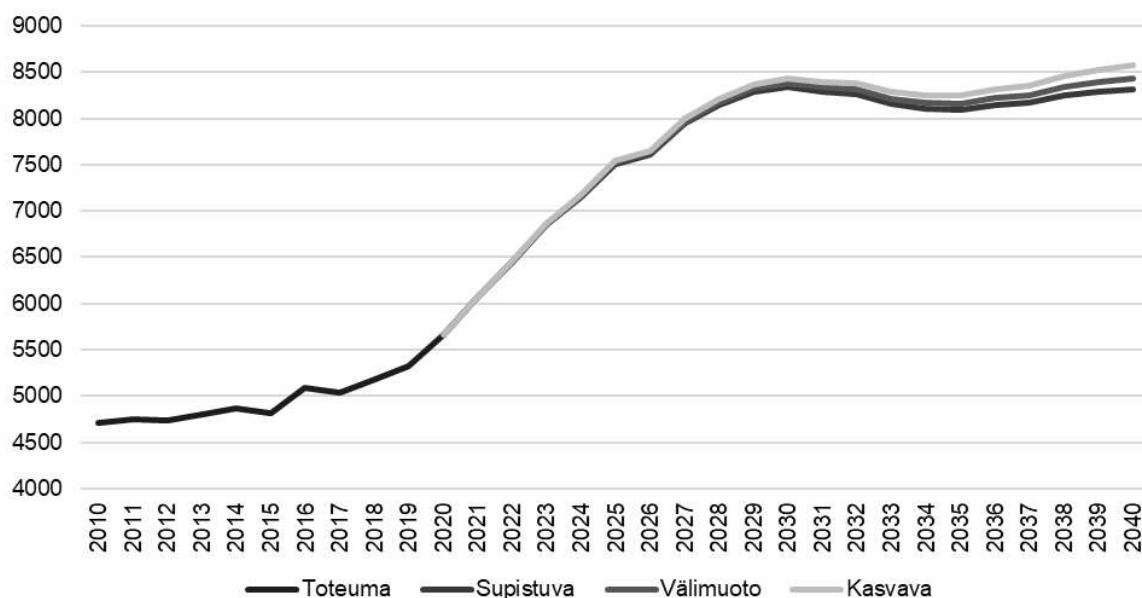
Kuva 1 Kuviossa on kuvattu 65–74-vuotiaan väestön ennustettua kehitystä vuosien 2020–2040 aikana.

Edelleen 75–84-vuotiaiden ikäryhmän kehitykseen vaikuttaa lähinnä nuoremmissa ikäryhmissä tapahtunut kehitys, esimerkiksi muuttoliikkeen vaikutus 75–84-vuotiaiden ikäryhmään on marginaalinen. Kuolleisuuden ja odotetun eliniän kehityksen vaikutus korostuu 75–84-vuotiaiden ikäryhmässä.

Vuosien 2010–2020 aikana 75–84-vuotiaiden määrä kasvoi Hämeenlinnassa 950 henkilöllä eli viidenneksellä. Kasvu oli merkittävää, mutta myös huomattavasti maltillisempaa kuin 65–74-vuotiaiden ikäryhmän kasvu 2010-luvulla.

75–84-vuotiaiden määrä kasvaa 2020-luvulla kaikissa skenaarioissa erittäin voimakkaasti suurten ikäluokkien siirtyessä 75–84-vuotiaiden ikäryhmään. Koska muuttoliike vaikuttaa vain vähän ikäryhmän kehitykseen, ovat erot skenaarioiden välillä vähäisiä. Skenaariosta riippuen vuosien 2020–2030 aikana 75–84-vuotiaiden määrä kasvaa 2 700 - 2 800 henkilöllä (+48 %).

2030-luvulla ikäryhmän kasvu hidastuu ja taittuu suurten ikäluokkien ikääntyessä ja kuolleiden määrän kasvaessa. Koko ennustejakson aikana 75–84-vuotiaiden määrä kasvaa 2 650 - 2 900 henkilöllä skenaariosta riippuen.

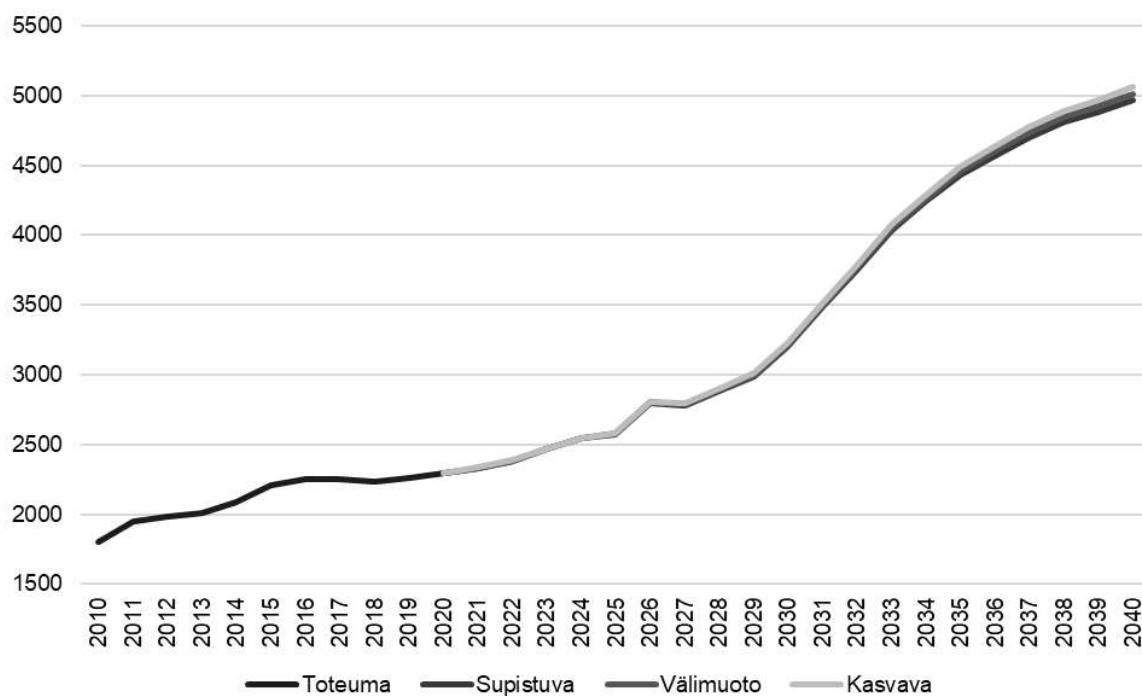
Kuva 2 Kuviossa on kuvattu 75–84-vuotiaan väestön ennustettua kehitystä vuosien 2020–2040 aikana.

Yli 85-vuotiaiden ikäryhmän kehitys nojaa nuorempien ikäryhmien kehitykseen sekä kuolleisuuden ja eliniän kasvun vaikutukseen.

Yli 85-vuotiaiden määrä kasvoi vuosien 2010–2020 aikana Hämeenlinnassa hieman vajaalla 500 henkilöllä eli 27 prosentilla. Kasvu perustui etenkin eliniän pidentymiseen ja ikäryhmään siirtyvien ikäkohorttien kokoon.

2020-luvun aikana yli 85-vuotiaiden määrä alkaa kasvaa merkittävästi. Kasvua kiihdyttävät odotettu eliniän nousu sekä ikäryhmään siirtyvien ikäkohorttien koko. Koska ikäryhmään ei kohdistu käytännössä lainkaan muuttoliikettä, ikäryhmä kehittyy kaikissa skenaarioissa hyvin samalla tavalla. Vuosien 2020–2030 aikana yli 85-vuotiaiden määrä kasvaa noin 920 henkilöllä.

2030-luvun aikana suuret ikäluokat siirtyvät yli 85-vuotiaiden ikäryhmään. Tämän seurauksena ikäryhmä alkaa kasvaa erittäin voimakkaasti ja kasvu jatkuu koko 2030-luvun ajan. Koko ennustejakson aikana yli 85-vuotiaiden määrä kasvaa Hämeenlinnassa 2 675 - 2 775 henkilöllä eli ikäryhmän koko yli kaksinkertaistuu.

Kuva 3 Kuviossa on kuvattu yli 85-vuotiaan väestön ennustettua kehitystä vuosien 2020–2040 aikana.

2.2 Ikääntyneen väestön hyvinvointi 2021

Hämeenlinnan kaupunginvaltuusto hyväksyi keväällä 2022 hyvinvointiraportin vuodelta 2021. Raportti on kuvaus hämeenlinnalaisten hyvinvoinnin tilasta ja keskeisistä muutoksista edellisen vuoden ajalta. Alla on keskeistä tietoa ikäihmisten hyvinvoinnista.

Elämänlaatu ja onnellisuus

Vuoden 2020 FinSote-tutkimuksen mukaan 65 vuotta täyttäneistä hämeenlinnalaisista noin kolme viidestä (58,9 %) koki elämänlaatunsa hyväksi (koko maa 55,5 %). Onnelliseksi itsensä koki 55,4 prosenttia (koko maa 53,9 %). Toisaalta joka kymmenes 65 vuotta täyttäneistä hämeenlinnalaisista koki itsensä yksinäiseksi (koko maa 9,3 %).

Vuoden 2020 FinSote-tutkimuksen mukaan hämeenlinnalaiset kokevat päivittäisen elämänsä turvallisemmaksi kuin ihmiset koko maassa keskimäärin. Hämeenlinnan HYTE-kyselyn 2021 tulosten mukaan noin kaksi kolmasosaa (65,6 %) hämeenlinnalaisista koki asuinalueensa täysin

turvalliseksi, kun vuonna 2020 vastaava osuus oli 54,1 prosenttia. Yli 65-vuotiaista iästä ja sukupuolesta riippuen täysin turvalliseksi asuinalueensa tunsivat 62,4 - 87,8 prosenttia.

Terveys ja elämäntavat

Koetun terveyden sekä liikunta- ja ravitsemustottumusten osalta 65 vuotta täyttäneiden hämeenlinnalaisten tilanne oli vuonna 2020 toteutetun FinSote-tutkimuksen perusteella joko hieman parempi tai samaa tasoa kuin saman ikäisen väestön keskimääräinen tilanne koko maassa. 53,9 prosenttia 65 vuotta täyttäneistä hämeenlinnalaisista koki terveytensä vähintään melko hyväksi (koko maa 51,9 %).

65 vuotta täyttäneistä hämeenlinnalaisista lähes kaksi kolmasosaa (63,8 %) liikkui terveysliikuntasuositusten mukaan liian vähän (koko maa 65,9 %).

Yli 65-vuotiaiden liikkumisen suosituksen keskiössä ovat seuraavat asiat: Lihasvoimaa, tasapainoa ja notkeutta tulisi harjoittaa ainakin kaksi kertaa viikossa. Sydämen sykettä kohottavaa liikettä eli reipasta liikkumista suositellaan ainakin 2 tuntia 30 minuuttia viikossa. Samat terveyshyödyt saa, kun lisää liikkumisen tehoa reippaasta rasittavaksi. Tällöin liikkumisen määrän tulisi olla ainakin 1 tunti 15 minuuttia viikossa. Kevyttä liikuskelua tulisi kuulua päivään mahdollisimman usein. Näiden monipuolinen yhdistely edistää parhaiten terveyttä ja toimintakykyä (UKK-instituutti 2019).

FinSote 2020 –tutkimuksen mukaan hieman yli kolme viidesosaa (61,7 %) 65 vuotta täyttäneistä hämeenlinnalaisista söi ravitsemussuositusten mukaan liian vähän kasviksia ja hedelmiä (koko maa 61,8 %). Noin kolmasosa (33,7 %) käytti liikaa alkoholia (koko maa 34,3 %).

Hieman yli puolet (50,9 %) 65 vuotta täyttäneistä hämeenlinnalaisista ilmoitti, että heillä on toimintarajoitteita terveysongelman vuoksi (koko maa 44,2 %).

Hieman yli neljännes (26,2 %) 65 vuotta täyttäneistä hämeenlinnalaisista osallistui aktiivisesti järjestötoimintaan tms. (koko maa 27,4 %).

3 Ikäihmisten palvelut

3.1 Sosiaali- ja terveystalvet 1.1.2023 alkaen

Kanta-Hämeen hyvinvointialueen toiminta alkaa 1.1.2023 ja sen vastuulle siirtyvät aiemmin kunnan järjestämät sosiaali- ja terveystalvet. Hyvinvointialueelle siirtyvät talvet on lueteltu liitteessä 1.

3.2 Kunnan järjestämät talvet

Hyvinvointialueuudistuksen vuoksi tässä suunnitelmassa keskitytään ikääntyneiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen niiden talveluiden avulla, jotka jäävät kunnan vastuulle.

Hämeenlinnan hyvinvointikertomus 2017-2021 toi esille talveluiden haasteita ja onnistumisia.

Haasteeksi nousi mm. koronapandemian vuoksi korjaavan toiminnan korostuminen ja

ennaltaehkäisevän toiminnan vähentyminen. Esimerkiksi ikäihmisten talveluissa moni

ennaltaehkäisevä toiminta, kuten kuntosalit ja ryhmätoimintatilat olivat olleet suljettuna.

Onnistumisena koettiin Vapaaehtoiskeskus Pysäkin toiminta. Se järjesti paljon ennaltaehkäisevää toimintaa, muun muassa ulkona järjestettäviä kausipolkuja ja ikäihmisten RuutuPoppoo-etäryhmän.

3.2.1.Sivistyksen ja hyvinvoinnin toimiala/ Liikunta ja kulttuuri

Liikuntatalvet ja -laitokset ovat ikäihmisten käytettävissä normaalisti. Lisäksi kaupunki järjestää ohjattua liikuntaa ikäihmisille ja käytössä on seniorikortti, jolla kannustetaan itsenäiseen liikkumiseen. Eläkeläisjärjestöillä on käytössä yksi maksuton sisäliikuntavuoro viikossa, jossa heillä on oma ohjaaja. Uimahallissa ja kuntosaleilla on alennettu hinta ikäihmisille.

Kaikki kaupungin kulttuuritalvet ovat tarjolla myös ikäihmisille. Kaupungissamme on mm.

kirjastotalvet, museot, teatteri ja konsertit. Kaupungin järjestämissä talveluissa (Verkatehtaalla alennettu hinta konsertista riippuen) on tarjolla ns. eläkeläislippu eli alennettu hinta. Lisäksi teatteri järjestää päivänäytöksiä. Kirjastoilla on käytössä kotikirjastotalvet. Kirjasto järjestää myös ikäihmisten digikursseja.

Vanajaveden opisto tarjoaa ikäihmisille toimintaa kielten opiskelusta kuorotoimintaan ja liikuntaan. Kaupunki tukee opiston toimintaa.

Kolmannen sektorin, yritysten ja seurakunnan toimesta on tarjolla huomattava määrä tapahtumia ja toimintaa ikääntyneille. Peruskouluilla on toiminnassa koulumummu ja –vaaritoiminta.

3.2.2.Kaupunkirakennepalvelut

Kuntalaki, Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä, Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista sekä hallituksen esitys 231/2021 määrittävät kaupunkiin jäävät ikäihmisten asumiseen liittyvät tehtävät seuraavasti:

1. Hyvinvointia ja terveyttä edistävä toiminta huomioiden asumistarpeiden ennakointi ja siihen pohjautuva suunnittelu
2. Asuinalueiden kehittäminen ikäystävällisiksi
3. Erilaisten asumisratkaisujen edistäminen
4. Asumisen neuvontapalvelut (laajentumassa ikäihmisten laajempaan asumisen neuvontaan)
5. Kotona asumista tukeva toiminta ja palvelut (muut kuin kotipalvelut)
6. Yhdyskuntasuunnittelu ja kaavoitus
7. Vanhusneuvoston kanssa tehtävä yhteistyö ja ikäihmisten kuuleminen ikäihmisten asumisen kysymyksissä

Ikääntyvien asukkaiden asumiseen liittyvät tehtävät hyvinvoinnin edistämässä ja turvaamisessa kuuluvat kaupungin keskeisiin tehtäviin. Asuminen ja koti sekä asuinympäristö ovat hyvän elämän perusta ja lähtökohta, myös hyvinvoinnin edistämässä ja turvaamisessa.

Kaupunkirakennepalvelut tukevat hämeenlinnalaisten ikäihmisten hyvinvointia ja turvallisuutta kaupunkisuunnittelun, kaavoituksen sekä ikäystävällisillä asuinympäristöillä. Asuminen eli koti ja asuinympäristö ovat keskeinen hyvinvoinnin lähtökohta. Esteettömyys huomioidaan ja sitä edistetään katujen ja yleisten alueiden suunnittelussa, rakentamisessa ja kunnossapidossa.

Hämeenlinna panostaa vihreään kaupunkiympäristöön, joka tarjoaa ikäihmisille mahdollisuuden nauttia lähiluonnosta. Puistojen ja muun rakennetun viherympäristön lisäksi lähellä on myös Ahvenisto, Aulanko ja Kansallinen kaupunkipuisto, joissa voi nauttia luonnonympäristön hyvistä vaikutuksista.

3.2.3.Vapaaehtoistoiminta ja sen tukeminen

Vapaaehtoiskeskus Pysäkki

Kaupungille on jäämässä nykyisistä ikäihmisten palveluista Vapaaehtoiskeskus Pysäkki.

Vapaaehtoiskeskus Pysäkki on Hämeenlinna-Vanajan seurakunnan ja kaupungin yhteinen vapaaehtoistoiminnan keskus. Pysäkin toiminta on kaikille avointa, maksutonta toimintaa, joka perustuu vapaaehtoisuuteen. Tavoitteena on tukea ikäihmisten kotona asumista ja hyvinvointia tarjoamalla ja mahdollistamalla erilaista toimintaa, joita ovat mm. erilaiset ryhmätoiminnot, ystävätoiminnot, auttajatoiminta ja erilaiset tietopitoiset toiminnot. Pysäkin eri toimintamuotoja on kehitetty aktiivisesti viime vuosina.

Vapaaehtoiskeskus Pysäkin toimintaa tulee jatkossakin kehittää vastaamaan kasvavan ikääntyvän väestön tarpeisiin kehittäen nykyisiä ja uusia toimintamuotoja edelleen. Toimintaa tulee kehittää ottaen huomioon vapaaehtoistoimintaan liittyvä yhteiskunnallinen muutos. Vapaaehtoiskeskus Pysäkin toiminnan yksi perusta on yhteistyö eri toimijoiden kanssa. Yhteistyöverkostojen ja yhteistyötoiminnan edelleen kehittäminen on olennaista jatkossakin.

Erilaiset avustukset toimintaan

Sivistys- ja hyvinvointitoimiala tukee kaupunkilaisten toimintaa ja osallistumista mm. järjestöavustuksin (sisältäen yleisavustuksen ja tila-avustuksen) sekä minipilottivastuksin. Lisäksi kaupungilla on testamenttivaroja, joita voidaan käyttää hakemuksesta mm. ikäihmisten asuntojen korjaus- ja muutostöihin. Avustuksen saajan tai hänen puolisonsa tulee olla 65 vuotta täyttänyt hämeenlinnalainen.

Vuosittain jaettavia harkinnanvaraisia järjestöavustuksia voi hakea rekisteröity yhdistys tai uskonnollinen yhteisö. Avustuksen määrä on yli 500 euroa.

Tila-avustusta voi hakea tilaan, joka on vuokrattu yksityiseltä tai suoralla sopimuksella Hämeenlinnan tilapalveluilta. Avustusta ei myönnetä tiloihin, joiden vuokratukustannuksiin kaupunki jo muulla tavalla osallistuu.

Sivistys- ja hyvinvointitoimiala jakaa minipilotteja sekä perustoimintaan että kokeelliseen toimintaan. Minipilottien tarkoituksena on lisätä kaupungin kulttuuri-, taide ja vapaa-

aikatarjonnan monipuolisuutta ja vahvistaa yhteisöllistä kaupunkia tai asiakkaiden ja asukkaiden mahdollisuutta osallistua.

Harkinnanvaraista avustusta voi saada maksimissaan 500 euroa. Avustusta voi hakea rekisteröity yhdistys tai uskonnollinen yhdyskunta. Perustoimintaan kohdennettua minipilottia voi hakea esim. tapahtumiin, perustoimintaan ja kursseihin.

Kokeellisen minipilottitoiminnan avustusta voivat hakea yhdistykset, järjestöt tai vähintään kahden yksityishenkilön muodostama ryhmä.

3.2.4. Vanhusneuvoston ja ikäihmisten vaikuttajaraadin rooli ja jatko 1.1.2023 alkaen

Vanhusneuvosto jatkaa toimintaansa kaupungissa valtuustokauden loppuun. Vanhusneuvosto on vaikuttamistoimielin ja siitä on säädetty kuntalaissa. Vanhusneuvostolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden, elinympäristön, asumisen, liikkumisen tai päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen tai heidän tarvitsemiensa palvelujen kannalta.

Hämeenlinnan esteettömyystyöryhmässä on vanhusneuvoston edustus.

Hämeenlinnassa vanhusneuvoston asettaa kaupunginhallitus. Vanhusneuvoston sihteeriresurssi sekä toiminnan määrärahat turvataan myös vuoden 2023 alusta, kun sote-toimiala on siirtynyt hyvinvointialueelle.

Hyvinvointialueen aloittaessa 2023 aloittaa toimintansa myös hyvinvointialueen vanhusneuvosto, johon tulee edustus kuntien vanhusneuvostoista.

Hämeenlinnassa toimii ikäihmisten vaikuttajaraati, jonka tehtävänä on luoda kuntalaisille mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa sekä luoda kuntalaisille ideointi-, kehittämis- ja vuorovaikutuskanava. Vaikuttajaraadin toiminta jatkuu vuoden 2023 alusta vakiintuneeseen tapaan.

4 Tavoitteet ja mittarit

Tavoitteet ikääntyneen väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi on osa Hyvinvointisuunnitelmaa ja niiden toteutumisesta raportoidaan valtuustolle vuosittain osana hyvinvointiraporttia sekä kerran valtuustokaudessa hyvinvointikertomuksessa.

Kaupunkistrategian tavoitteet koskevat kaikkia asukkaita. Suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi on laadittu ottamalla huomioon kaupunkistrategiaan ja hyvinvointisuunnitelmaan 2022-2026 kirjatut tavoitteet. Hyvinvoivien ihmisten yhteisöllinen kaupunki -päämäärään liittyen on asetettu tavoitteita, joiden mukaisella työskentelyllä pyritään edistämään ikääntyneen väestön hyvinvointia ja terveyttä. Jokaisen ikäihmisen kohdalla asuminen on turvallista, yhteisöllisyys toteutuu. Elämän laatu on hyvää, arvokas arki näkyy perustarpeiden toteutumisena.

Suunnitelmassa huomioidaan myös valtioneuvoston periaatepäätös: Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030 sekä sen toimeenpanosuunnitelma, jossa on asetettu neljä painopistettä. Nämä painopisteet ovat: Kaikille mahdollisuus osallisuuteen, hyvät arkiympäristöt, hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta edistävä toiminta ja palvelut sekä päätöksenteolla vaikuttavuutta.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen viitekehikseksi on valittu Stiglitzin komission hyvinvoinnin osa-alueita kuvaava malli. Mallissa on osa-alueita kahdeksan (terveys, koulutus, henkilökohtainen toiminta ja työ, ääni kuuluville yhteiskunnassa, sosiaaliset yhteydet ja suhteet, aineellinen elintaso, ympäristö ja turvallisuuden tunne). Mallissa ihmisen hyvinvointia tarkastellaan kokonaisvaltaisesti.

Stiglitzin malli on otettu huomioon useiden Suomalaisten kuntien HYTE-työssä myös Kuntaliitossa. Mallin kehittäminen jatkuu edelleen.

Suunnitelman tavoitteet ja mittarit on kuvattu alla olevaan taulukkoon. Tavoitteet on teemoitettu Stiglitzin kahdeksan hyvinvoinnin osa-alueen mukaan.

Taulukko 1. Ikäihmisten suunnitelma -työryhmän ja HYTE-ryhmän määrittelemät tavoitteet vuosille 2022-2026

Tavoitteet vuosille 2022-2026	Mittari	Arviointi	Stiglitzin hyvinvoinnin perusulottuvuus
		Tavoite toteutui, ei toteutunut, toteutui yli tavoitteen	
Liikkuvat ikäihmiset	Terveysliikuntasuositus- ten mukaan liian vähän liikkuvien osuus (%), 65 v. täyttäneet ind. 5529		Terveys
Liikkuvat ikäihmiset	Jaksaa kävellä 500 m hengästyttä. HYTE- kysely		Terveys
Liikkuvat ikäihmiset	Sujuuko tuolilta ylösnousu vaikeuksitta? HYTE-kysely		Terveys
Liikkuvat ikäihmiset	Liikkuuko asuja itsenäisesti kodin ulkopuolella ja jos ei, niin millaista apua tarvitsee. HYTE-kysely.		Terveys
Yhteisön tuki	Apua riittämättömästi saavien osuus väestöstä (%), 65 vuotta täyttäneet info ind. 4381 HYTE-kysely		Henkilökohtainen toiminta
Laadukkaaksi koettu elämä	Elämänlaatunsa (EuroHIS- 8) hyväksi tuntevien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet info ind. 4272		Terveys

Laadukkaaksi koettu elämä	Toimintakyky. Pystytkö yleensä seuraaviin suorituksiin? HYTE-kysely		Terveys
Turvallinen elämä	Päivittäisen elämänsä erittäin tai hyvin turvalliseksi kokeneiden osuus (%), 65 vuotta täyttäneet info ind. 5571		Turvallisuuden tunne
Turvallinen elämä	Päivittäisen elämänsä turvattomaksi kokeneiden osuus (%), 65 vuotta täyttäneet info ind. 5578		Turvallisuuden tunne
Turvallinen elämä	Lähisuhdeväkivallan tai -uhkailun kohteeksi joutuneiden osuus (%), 65 vuotta täyttäneet info ind. 5585		Turvallisuuden tunne
Kaikille mahdollisuus osallisuuteen	Itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet info ind. 4286		Sosiaaliset yhteydet ja suhteet
Kaikille mahdollisuus osallisuuteen	Aktiivisesti järjestötoimintaan tms. osallistuvien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet info ind. 4293		Sosiaaliset yhteydet ja suhteet
Kaikille mahdollisuus osallisuuteen	Saan apua digi-asioinnissa, kun sitä tarvitsen. HYTE-kysely		Sosiaaliset yhteydet ja suhteet

Ikäihmisten hyvä asuminen	Asuinalueensa olosuhteisiin tyytyväisten osuus (%), 65 vuotta täyttäneet info ind. 4307		Ympäristö
Ikäihmisten hyvä asuminen	Koen asuinalueeni turvalliseksi. HYTE-kysely		Ympäristö
Ikäihmisten hyvä asuminen	Koen, että asuinympäristöni on esteetön . HYTE-kysely.		Ympäristö
Ikäihmisten hyvä asuminen	Sujuvat kulkuyhteydet mahdollistavat oman arkeni hoitamisen HYTE- kysely.		Ympäristö
Ikäihmisten hyvä asuminen	Pääsen omin avuin kauppaan. HYTE-kysely.		Ympäristö

5 Yhteistyö

Suunnitelmassa ikääntyneen väestön tukemiseksi tavoitteiden toteutuminen edellyttää eri toimijoiden välistä yhteistyötä. Yhteistyöllä asukkaiden, yrittäjien, seurakunnan sekä järjestöjen kanssa voidaan mahdollistaa ikäihmisten monipuolinen osallistuminen harrastuksiin, yhdistystoimintaan ja erilaiseen sosiaaliseen kanssakäymiseen. Kolmannen sektorin ja muiden toimijoiden kanssa tehtävä yhteistyö on myös tärkeä tekijä niin syrjäytymisen kuin yksinäisyydenkin ehkäisemisessä.

Jo aiemmin suunnitelmassa mainittu Hämeenlinnan vanhusneuvosto on merkittävä kunnan toimialojen yhteistyökumppani. Vanhusneuvosto osallistuu omasta näkökulmastaan kunnan

toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Hämeenlinnassa toimiva ikäihmisten vaikuttajaraati luo myös kuntalaisille mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa ja luoda kuntalaisille ideointi-, kehittämis- ja vuorovaikutuskanava.

5.1 Asumisen Hub -yhteistyöverkosto

Ikääntyvien kuntalaisten joukkoa palveleva vetovoimaisen ja ikäystävällisen asumisen suunnittelu edellyttää laajaa kehittämisyhteistyötä. Tähän kehittämisyhteistyöhön on luotu kehittämisverkosto, eli asumisen Hub. Tämä kehittämisverkosto sisältää ohjattua yhteiskehittämistä, jossa kaikki aihealuetta työstävät toimijat eri näkökulmineen kehittävät aihetta toisiltaan oppien yhteisen osaamisen karttuessa.

Kehittämisverkostossa toimii 14 kehittämisryhmää, joissa työskentelyn tavoitteet määrittävät kulloinkin osallistujat. Ympäristöministeriön rahoittaman Meikä asuu missä halua - hankkeen myötä syntyneen kehittämisverkoston toimijoita ovat Hämeenlinnan kaupungin virkamiehet ja poliitikot, Hämeenlinnan Vanhusneuvosto, Hämeenlinnan Ikäihmisten vaikuttajaraati, Hämeenlinnan Vanhusten Asuntosäätiö, alueen asumiseen liittyvät kolmannen ja yksityisen sektorin toimijat, Kanta-Hämeen muistiyhdistys ry, Omaishoitajat ja läheiset ry, alueen muita yhdistystoimijoita, K-H Hyvinvointialue –kehittäjät, Kiinteistöliitto Kanta-Häme, Hämeen liitto, Hämeen Kylät ry, Jopa ja muut vertaishankkeet, alueen rakennussuunnittelijat ja rakennuttajat, HAMK, Tampereen ja Helsingin yliopistot, Ympäristöministeriö ja Sosiaali- ja terveysministeriö.

5.2 Yhteistyö järjestöjen kanssa

Hämeenlinnan kaupunki tekee yhteistyötä järjestöjen ja yhdistysten kanssa monella eri tasolla. Yhteistyötä tehdään suoraan joidenkin yhdistysten kanssa tiettyyn toimintaan tai esim. vanhusten viikkoon liittyen, mutta myös erilaisissa hankkeissa, verkostoissa ja yhteistyöryhmissä. Yhteistyötä tehdään myös maakunnallisesti Kanta-Hämeen järjestöneuvottelukunnan kautta.

Hämeenlinnan seudun SILTA-yhteistyöverkosto on perustettu vuonna 2015 ja Hämeenlinna on ollut mukana verkostossa alusta asti. Verkostoon kuuluu useita eri alaverkostoja, jotka kokoavat eri toimialojen yhdistyksiä ja muita yhteisöjä. Jokainen alaverkosto sekä seudun kunnat ovat edustettuina SILTA-verkoston yhteistyöryhmässä. Yhteistyössä on tarkoitus arvioida nykyinen

verkostomalli ja miettiä, minkälainen yhteistyörakenne olisi järkevin jatkossa. Ikäihmisten yhdistysten osalta edustus SILTA-verkoston yhteistyöryhmään tulee Hämeenlinnan vanhusneuvoston kautta, koska vanhusneuvostossa ovat hämeenlinnalaiset eläkeläisyhdistykset hyvin edustettuina eikä erilliselle alaverkostolle ole ollut tarvetta.

SILTA-yhteistyöverkoston tavoitteena on tuoda esille yhdistystoimintaa ja palveluja, kehittää yhteistyötä ja tiedonkulkua yhdistysten ja kuntien kesken, tukea yhdistysten toimintaedellytyksiä sekä kehittää yhdistystoiminnan vaikuttavuuden arviointia. SILTA-yhteistyöverkosto tarjoaa väylän yhdistyksille tiedottamiseen, yhteistyökumppanien etsintään, yhteiseen kehittämiseen sekä kunnan ja yhdistysten vuoropuheluun. Erilaisiin työryhmiin ja kehittämishankkeisiin on hyvä ottaa mukaan järjestöedustaja ja SILTA-verkosto tarjoaa väylän myös siihen. SILTA-verkoston kautta valittu järjestöedustaja ei edusta ja tuo esiin vain oman yhdistyksensä näkemyksiä vaan laajempaa joukkoa alueen yhdistyksiä.

Hämeenlinnan Kumppanuustalo on perustettu 2014 ja se tarjoaa yhdistyksille toiminta- ja säilytystiloja. Vapaaehtoisvoimin toimivat yhdistykset voivat varata kokoontumistiloja maksutta ja työntekijälliset yhdistykset maksavat tiloista pientä vuokraa. Talossa toimivat mm. Vapaaehtoiskeskus Pysäkki, Hämeenlinnan vanhusten asuntosäätiö ja Hämeen Setlementti ry. Kumppanuustalo mahdollistaa erilaisten tapahtumien, tilaisuuksien ja ryhmätoimintojen järjestämisen. Kumppanuustalossa järjestetään niin Pysäkin kuin järjestöjen toimesta ikäihmisille suunnattua toimintaa ja tapahtumia.

Alueen järjestöt ja muut yleishyödylliset yhteisöt voivat ilmoittaa tietojaan lähellä.fi palvelussa, josta tietoa löytää kootusti niin asukkaat kuin heitä ohjaavat ammattilaiset. Hyvä tiedotuskanava yhdistysten suuntaan on myös Hämeen Setlementin järjestöyhteistyön kuukausittain kokoama uutiskirje, jota kannattaa hyödyntää se tilaamalla ja sen kautta tiedottamalla.

Kanta-Hämeen järjestökartta kokoaa alueen järjestöjen ja yhdistysten toimintatilastoja ja taloustietoja. Jatkossa järjestökartta on tarkoitus koota aina joka toinen vuosi. Tiedot kootaan maakunnallisen yhdistyskyselyn avulla. Vuoden 2022 kyselyn tuloksia on hyödynnetty Hämeenlinnassa toimivien yhdistysten vastausten pohjalta mm. hyte-raportoinnissa.

Sekä Hämeenlinnan kaupunki että vanhusneuvosto tulevat tekemään yhteistyötä v. 2023 aloittavan hyvinvointialueen vanhusneuvoston kanssa.

5.3 Yhteistyö Hämeenlinna Vanajan seurakunnan kanssa

Vanhustyön verkostotapaamisissa seurakunta on toiminut koollekutsujana. Verkostotapaamisissa on ollut mukana yhteistyötahoja, vaikuttajia ja vanhusneuvoston jäseniä. Seurakunta on mukana suunnittelemassa vuosittaista vanhustenviikkoa Hämeenlinnassa. Vanhusten asuntosäätiön kanssa järjestetään vuosittain retkipäivät seurakunnan leirikeskukseen. Vanhusten hoivayksiköissä on säännölliset hartaushetket ja sen lisäksi kuukausittaiset videohartaudet.

6 Kehittämisajatuksia

Ikäihmisten palvelujen ja toimintamahdollisuuksien kehittäminen jatkuu kaupungissa omana työnä sekä yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden toimijoiden kanssa. Pyrimme vahvistamaan toimia, jotta ikäihmisillä olisi mm. hyvät asiointi- ja harrastusmahdollisuudet. Edistämme monipuolisia asumisvaihtoehtoja ja otamme huomioon ympäristön esteettömyyden.

6.1 Ikäihmisten hyvä asuminen

Suunnitelmassa Ikääntyneen väestön tukemiseksi on vanhuspalvelulain (980/2012) mukaan painotettava kotona asumista ja kuntoutumista edistäviä toimenpiteitä. Kunnassa pitää olla määriteltynä vastuutaho ikääntyneiden asumiseen liittyen.

Hämeenlinnassa tuetaan kotona asumista mahdollisimman pitkään. Kotona asuminen on yleensä myös ikäihmisten oma toive. Omien voimien vähentyessä kotiin saatavien palvelujen merkitys kasvaa. Ikäihminen voi hakea monenlaista kunnallista, yksityistä tai vapaaehtoisapua tukemaan kotona asumista. Kotona tarvitaan ehkä myös apuvälineitä ja muutostöitä, jotta se olisi turvallinen paikka asua.

Väestön ikääntyessä asuinalueiden ikäystävällisyys on tullut yhä tärkeämmäksi kehittämiskohteeksi. Myös muistiystävällisyys korostuu muistisairaiden asukkaiden määrän lisääntyessä.

Tiivistetysti ilmaisten ikäystävällinen ympäristö huomioi iäkkäiden ihmisten tarpeet ja voimavarat sekä tukee heidän aktiivisuuttaan, hyvinvointiaan ja turvallisuuttaan. Tällainen ympäristö mahdollistaa kaikkien osallisuuden. Ikäystävälliset asuin ympäristöt ovat viihtyisiä, helposti hahmotettavia ja esteettömiä. (Ikäystävällisyyden edistäminen asuinalueilla ja taajamissa 2020).

Hämeenlinnaan tarvitaan erityisesti ikääntyneille kohdennettua asumiseen liittyvää ohjausta, infoa ja korjausneuvontaa sekä päätöstä, miten peruskorjausta tuetaan. Asuntojen korjausremontteihin tarvitaan suunnitteluapua sekä hankinta- ja korjausosaamista. Samoin suuri osa asunnoista ei ole esteettömiä (sisäänkäynnit, ovien leveys, wc-tilat sekä hissittömät kerrostalot, rintamamiestalo). Asumisosakeyhtiöt tarvitsevat myös ikäystävällisen asumisen toteuttamiseen ohjausta. Ikäihmisten kohdalla tulee samalla huomioida, että myös korjausremontit sekä isot peruskorjaukset uhkaavat iäkkäiden asumista (kustannukset, tilapäisasunnot).

Hämeenlinnaa tulee kehittää myös kaikille soveltuvien, viihtyisien kaupunginosien suunnittelun näkökulmista. Vetovoimaisessa asumisessa tulee ottaa huomioon erilaiset asumisen mahdollisuudet, hallintamuodot sekä korjaus- ja täydennysrakentaminen. Myös kustannustasoltaan kaikille saavutettava asuminen on otettava huomioon.

Kaikki ikäihmiset tarvitsevat toimivan ja turvallisen kodin ja asuin ympäristön. Ikäystävällinen asuminen tarkoittaa asumista kodissa, jossa turvallisuus, esteettömyys, viihtyisyys ja yhteisöllisyys on huomioitu sekä kodin että kotitalon suunnittelussa, rakenteissa ja teknologioissa.

Aluesuunnittelulla, täydennysrakentamisella sekä korjausrakentamisella on keskeinen rooli mietittäessä asumisratkaisuja, niiden sijoittumista ja mielekkään asumisen varmistamista kaupungin eri alueilla.

Hämeenlinnan noin 18 000:sta yli 65-vuotiaasta ikäihmisestä asuu omistusasunnoissa noin 85 prosenttia. Ikäihmisistä on yksinasuvia 40–45 % ja kahden hengen talouksia on noin 50 %.

Keskustan alue on yli 70-vuotiaiden suosituin asuinalue. Muutto keskustan alueelle tulee tapahtumaan nykyistä myöhemmin. Pitäjissä ikäihmiset asuvat sekä taajamissa että kylillä. He haluavat muuttaa pitäjätaajamiin tai pysyä kyläalueilla, mikäli ikäystävälliset asumisratkaisut antavat siihen mahdollisuuden (Meikä asuu missä haluaa -hanke 2022)

Ympäristöministeriön Ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelmasta saatiin ikääntyvien asumisen suunnitteluun ja kehittämiseen vuosille 2021 ja 2022 erityisavustusta Meikä asuu missä halua – hankkeeseen. Hankkeessa on ikäihmisiä kannustettu omaehtoisen ikääntymisen ja tulevaisuuden asumisen suunnitteluun. Ilmianto-kampanjalla on kerätty ikääntyneiden omia asumisen ratkaisuja näin aktivoiden asukkaita.

Hankkeeseen on perustettu laaja kehittämisverkosto, jonka kanssa yhdessä kehittäen kaupunki on luonut suuntaa vetovoimaisen asumisen punaisen langan suunnitteluun. Työskentelyssä on huomioitu myös Hämeenlinnan elinvoimaisuus mm. suunnittelemalla monisukupolvista, kaikille soveltuvaa asumista, joka vahvistaa alueen elinkeinoelämää.

6.2 Hämeenlinnan vanhusneuvoston ehdotus ikäihmisten viestintäsuunnitelmaksi

Ikäihmisten vaikuttajaraati ja vanhusneuvosto ovat yhdessä työstäneet suunnitelman ja ratkaisuehdotuksia kotona asuvien ikäihmisten tiedonsaannin ongelmiin. Ikäihmisten viestintäsuunnitelmaan on koottuna viestinnän lähtökohtia ja ratkaisuehdotuksia. Suunnitelma on liitteenä 2.

7 Suunnitelman toteuttaminen ja seuranta

Hämeenlinnan kaupungin HYTE-ryhmä seuraa suunnitelman toteutumista ja raportoi siitä vuosittain osana hyvinvointiraporttia ja kerran valtuustokaudessa osana laajaa hyvinvointikertomusta. Suunnitelman tavoitteiden toteutumista seurataan vuosittain tehtävällä HYTE-kyselyllä sekä säännöllisellä asiakaspalautteen keräämisellä. Tärkeää on kuulla ikääntyneitä ja heidän omaisiaan. Myös vanhusneuvostolta pyydetään arviota vuosittain. Palautteesta saatavan tiedon hyödyntämistä kehitetään jatkuvasti.

Kuten aiemmin on jo mainittu, 1.1.2023 alkaen hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on lainsäädännön perusteella sekä kuntien että hyvinvointialueen vastuulla oleva tehtävä. Vähintään kerran vuodessa hyvinvointialueen on yhdessä alueensa kuntien sekä hyvinvointialueen alueella hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien muiden julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa neuvoteltava hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä

koskevista tavoitteista, toimenpiteistä, yhteistyöstä ja seurannasta. Suunnitelman toteutumista seurataan siis myös osana alueellista hyvinvointikertomusta.

8 Suunnitelman kokoaminen

Suunnitelman on koonnut joulukuussa perustettu ikäihmisten suunnitelmatyöryhmä. Ryhmään ovat kuuluneet vanhusneuvoston puheenjohtajat Sirkka-Liisa Virtanen, Veijo Virtanen ja Riitta Hakamäki, ikäraadin puheenjohtaja Pentti Repo sekä HYTE-ryhmän jäsenistä erityissuunnittelija Riitta Tuominen ikäihmisten palveluista, projektipäällikkö Katariina Välikangas Meikä asuu missä haluu –hankkeesta, liikuntapäällikkö Päivi Joenmäki sivistys- ja hyvinvointitoimialalta, ympäristötarkastaja Terhi Laine kaupunkirakenteesta, verkostopäällikkö Heli Laurikainen ja talouspäällikkö Sara Löyttyjärvi järjestöjen Silta-yhteistyöverkostosta sekä strategiapäällikkö Jari Pekuri ja erityissuunnittelija Tarja Mikkola strategia- ja kehittämispalveluista. Suunnitelmaa on työstetty kaupungin strategiatyön aikataulun mukaisesti ja osana kaupungin hyvinvointisuunnitelmaa 2022–2026.

Lähteet

Lait

HE 56/2021 vp

Kuntalaki 10.4.2015/410

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista.
(980/2012).

Terveystenhuoltolaki 30.12.2010/1326.

Muut lähteet

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030. Valtioneuvoston periaatepäätös
VALTIONEUVOSTON JULKAISUJA 2021:14

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030 Toimeenpanosuunnitelma.
VALTIONEUVOSTON JULKAISUJA 2021:27.

Hämeenlinnan HYTE-kysely 2021

Hämeenlinnan hyvinvointiraportti 2021

Ikääntyneiden asuminen - ennakointi ja varautuminen kunnissa. Kortelainen, J., Oosi, O.,
Luukkonen, T., Luomala, N., Välikangas, K., Hätälä, J., Haapakorva, P., Hämeenniemi, R. &
Kaasalainen, T. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:55.

Ikäystävällisyyden edistäminen asuinalueilla ja taajamissa. Ympäristöministeriön julkaisuja 2020:2.
Jere Rajaniemi, Erja Rappe. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-042-2>

Kansallinen ikäohjelma vuoteen 2030. Tavoitteena ikäkyvykäs Suomi. Sosiaali- ja
terveysministeriön julkaisuja 2020:31 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-6865-3>
Kansallinen terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimus FinSote 2020.

Kanta-Hämeen alueellinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma vuosille 2021–2024. Hämeen liitto. https://hameenliitto.tweb.fi/ktwebbin/dbisa.dll/ktwebscr/epjattn_tweb.htm?+id=177951

Kuntien toiminta ikääntyneiden kotona asumisen tukemisessa ja elinympäristöjen kehittämisessä. Välikangas, K. Teoksessa Hynynen, R. (Toim.) 2017. Ikääntyneiden asumistarpeisiin varautuminen kunnissa, Ympäristöministeriön raportteja 4/2017

Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2020–2023. Tavoitteena ikäystävällinen Suomi. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:29.

Houkutteleva Hämeenlinna 2025 –strategia. <https://www.hameenlinna.fi/hallinto-ja-talous/strategia-ja-kehittaminen/>

Liitteet

Liite 1 Hyvinvointialueelle siirtyvät palvelut

- Sosiaalipalveluiden neuvonta.
 - Palveluohjaus. Alueelliset palveluohjaajat, omaishoidon koordinaattorit, muistikoordinaattori ja sosiaalityöntekijä tarjoavat neuvontaa ja ohjausta ikäihmisten palveluista hämeenlinnalaisille ikäihmisille ja heidän läheisilleen. Kotikäynneillä työntekijät selvittävät ikäihmisten palvelutarpeita ja auttavat palveluiden järjestämisessä. Kotikäynnit ovat maksuttomia.
 - Kotona asumista tukevat palvelut. Kotona selviytymisen tueksi on mahdollista saada erilaisia tukipalveluja, joita ovat ateriapalvelut, kauppapalvelut, kuljetuspalvelut, kylvetyspalvelut, pyykkipalvelut ja turvapuuhelinpalvelu.
 - Kuntouttava päivätoiminta. Kuntouttava päivätoiminta on tavoitteellista toimintakykyä tukevaa ryhmätoimintaa, jonka tarkoituksena on vahvistaa omia voimavaroja ja tarjota mahdollisuus sosiaaliseen kanssakäymiseen.
 - Omaishoito. Omaishoidontuen myöntämisen perusteena on läheisen henkilökohtainen hoiva- ja huolenpitotehtävä, silloin kun se korvaa säännöllisen kotihoidon, palveluasumisen tai laitoshoidon ja kun hoito on ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin sitovaa.
 - Perhehoito. Perhehoito sopii ikäihmisille, joiden fyysistä, psyykkistä tai sosiaalista toimintakykyä heikentää muistiin vaikuttava sairaus, iän tuoma hauraus tai turvattomuuden tunne. Perhehoito voidaan järjestää perhehoitajan yksityiskodissa tai hoidettavan omassa kodissa. Perhehoito voi olla pitkäaikaista, lyhytaikaista tai osavuorokautista.
 - Kotihoito. Kotihoiton toiminnan tavoitteena on turvata ikäihmisten kotona asuminen mahdollisimman pitkään. Hämeenlinnassa toimii yhdistetty kotihoito, johon sisältyvät kotipalvelun ja kotisairaanhoidon tehtävät.
 - Lyhytaikaishoito. Lyhytaikaishoito on tilapäistä, ympärivuorokautista hoivaa ympärivuorokautisen hoivan yksikössä. Hoidon tavoitteena on tukea ikäihmisen kotona asumista ja omaishoitajan jaksamista.
-

- Ympäri vuorokautinen hoiva, tehostettu palveluasuminen. Ympäri vuorokautisen hoivan yksiköt tarjoavat kodin ikääntyneille, jotka tarvitsevat jatkuvasti apua selviytyäkseen päivittäisistä toiminnoista.
- Harkinnanvarainen toimeentulotuki ja maksualennukset. Perustoimeentulotukea voi hakea Kelasta. Ikäihmisten sosiaalityöntekijä hoitaa yli 65-vuotiaiden säännöllisen kotihoidon sekä tehostetussa palveluasumisessa ja vanhainkodissa asuvien harkinnanvaraisen toimeentulotuen hakemukset sekä maksualennusasiat. Muut ikäihmiset kuuluvat aikuissosiaalityön piiriin.
- Terveyspalvelut. Ikäihmiset ovat terveyspalveluiden merkittävimpiä asiakasryhmiä. Muiden peruspalveluiden lisäksi terveyspalveluissa toimii geriatrinen poliklinikka, jossa hoidetaan erityisesti muistisairaita. Terveyspalveluissa toimii ikääntyneille myös erilaisia kuntoutusryhmiä ja omaishoitajille järjestetään vuosittaisia terveystarkastuksia.

Liite 2 Hämeenlinnan vanhusneuvoston ehdotus ikäihmisten viestintäsuunnitelmaksi

Ehdotus 20.4.2022

Lähtökohdat

Ikäihminen vastaa itse itsestään ja omista toiminnoistaan kykynsä mukaan. Hän käyttää yhteiskunnan palveluita, kun tarvitsee niitä. Kolmanteen elämänvaiheeseen, eläkkeelle siirryttyä moni asia muuttuu. Ikäihminen joutuu hakemaan työrutiinien ja työyhteisön sosiaalisen verkoston tilalle uuden toimintakokonaisuuden. Sen peruselementtejä ovat fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen hyvinvointi samoin kuin turvallisuus, jatkuvuus. Hyvinvoinnin perustan muodostavat terveys, asuminen ja tiedonsaanti. Ikäihmisten tiedonsaanti ja viestintäkokonaisuus muodostuu kolmesta osaelementistä.

1. Ikäihminen vastaa itse itsestään ja omasta toiminnastaan.
2. Hyvinvointialue ja kaupunki tarjoavat palveluita asukkaittensa käyttöön.
3. Ikäihminen saa ajantasaiset tiedot kaupungin ja hyvinvointialueen palveluista ao. organisaatioiden tiedotuskanavien ja median kautta.

Ikäihmiset viestinnällisestä näkökulmasta

Ikäihmiset ovat tiedonsaannin näkökulmasta heterogeeninen ryhmä. Keskeinen tekijä on tietotekniikan hallinta. Työelämässä tietotekniikan hallinta yleistyi 1980-luvulla mikrotietokoneiden myötä. Tällöin nykyisistä eläkeikäisistä nuorimmat (65 – 74 v) olivat nuorin työkäisten ryhmä. Heistä lähes jokainen hallitsee tietotekniikan. Nykyisistä keski-ikäisistä ikäihmisistä (75 - 84 v) – suuret ikäluokat – reilu puolet on omaksunut tietotekniikan ammattinsa kautta. Yli 85-vuotiaista heitä on noin 20 %.

Hämeenlinnassa digitaidottomia ikäihmisiä on noin 7 000 ja Kanta-Hämeen hyvinvointialueella noin 16 000.

Työkäisille älykännykän käyttö on itsestään selvää, mutta osalle ikäihmisiä laitteiden tekniikka on liian monimutkainen tai terveydelliset syyt ovat käytön este.

Tietotekniikkaa hallitsematon ikäihminen kysyy, mistä löydän avun, kun tarvitsen apua tässä ja nyt tai mistä haen tietoa minua askarruttaviin kysymyksiin: hyvinvointi, terveyden ylläpito, omahoito, asuminen, talous- ja sosiaaliset ongelmat?

Kaupunki yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa haluaa kehittää tasapuolista, asukaslähtöistä ja kestäväää palvelujärjestelmää digitalisaation ja uusien teknologioiden kautta. Tämä trendi jättää ikäystävällisen kaupunkikuvan ulkopuolelle tietotekniikkaa hallitsemattomat tuhannet ikäihmiset, ellei saman aikaisesti pidetä yllä perinteisen tiedotusjärjestelmän keskeisiä elementtejä.

Kaupungin viestintäpalvelut

Kaupungin yleisten viestintäperiaatteiden mukaan viestintä kuuluu kaikille. Sen tulee olla esteetöntä, saavutettavaa, helppokäyttöistä ja tasapuolista; tavoittaa kaikki kaupunkilaiset kaikilla mahdollisilla tiedotusvälineillä.

Viestinnän tulee antaa tietoja kunnan palveluista. Sen tulee olla avointa ja vuorovaikutteista.

Osallistumismahdollisuudet tuodaan esiin realistisesti, riittävän ajoissa, ennakoiden ja eri asukasryhmät ja heidän käyttämänsä kanavat huomioiden.

Viestinnän tulee olla kaksisuuntaista ja vuorovaikutteista. Viestinnässä on käytettävä selkeää ja ymmärrettävää kieltä ja otettava huomioon kunnan eri asukasryhmien tarpeet.

Osallistumista verkossa sekä siihen liittyviä digitaalisia ratkaisuja edistetään ja niiden ohella järjestetään edelleen myös kasvokkain tapahtuvia asukas- ja osallistumistilaisuuksia.

Ikäihmisille tarjottavat viestintäpalvelut

Yleisperiaate 1: Palvelun käyttäjän ei tarvitse tietää palvelutuotteen taustaorganisaatioiden keskinäisiä järjestelyjä löytääkseen hänelle tarkoitetun palvelun.

Yleisperiaate 2: Kanta-Hämeen hyvinvointialue ja Hämeenlinnan kaupunki tuottavat yhteisen tietopalvelujärjestelmän, jossa kummallekin on määritelty selkeät viestintävastuut ja niiden yhteensopivuus, integrointi; avoin alusta ja yhteinen atk-arkkitehtuuri.

1. Keskitetty ohjaus ja neuvonta: Kanta-Hämeen hyvinvointialueella toimii asiakkaan näkökulmasta yhden kontaktin ensipalvelupiste, senioripuhelin ja seniorineuvola. Täältä asiakas ohjataan oman lähialueen peruspalveluiden asiantuntijapalveluihin (terveyspalvelut, sosiaalipalvelut, pelastuspalvelut, asumispalvelut) tai tarvittaessa keskitettyjen perus- tai erikoispalveluiden piiriin.
2. Lähipalvelukeskuksen kasvokkain tapahtuva neuvonta: Kunkin lähipalvelukeskuksen toimintaan kuuluu oman lähipalvelualueen asiakkaiden ohjaus ja neuvonta.
3. Chat-palvelut a’la Kunta-Kati: Kysymys/vastaus tietokantaa kehitetään reaaliaikaisena käyttäjäystävällisenä palveluna.
4. Verkkosivut: Hyvinvointialueella ja Hämeenlinnan kaupungilla omat, toisiinsa linkitetyt verkkosivut kehitetään käyttäjälähtöisiksi ja helposti omaksuttaviksi. Ikäihmisille toteutetaan sähköinen Ikäihmisten palveluopas.
5. Painetut tiedotteet: Ikäihmisten ja heidän läheistensä yhteiseksi tietolähteeksi toteutetaan näköispainos digitaalisesta Ikäihmisten palveluoppaasta. Tapahtumatiedotteet samoin kuin tiettyyn rajattuun tarkoitukseen toteutetut tiedotteet toteutetaan tapauskohtaisesti.
6. Avoimet yhteistilaisuudet: Yleistä mielenkiintoa herättävien keskeisten akuuttien asioiden tiedottamiseen järjestetään avoimia keskustelu- ja tiedotustilaisuuksia. Ikäihmisten viikolla järjestetään kohdennettuja tapahtumia ja ikämessut.

7. Media: Ajankohtaisartikkelit Ajassa mukana -lehdessä. Julkista mediaviestintää paikallislehdissä, -radiossa ja -televisiossa koordinoivat hyvinvointialueen ja kaupungin viestintäyksiköiden asiantuntijat; lehdistötiedotteet, toimittajatapaamiset, uutiskirjeet, asiantuntija-artikkelit.
-

Käsitteet

Ikääntynyt

Ikääntyneellä tarkoitetaan vanhuuseläkkeeseen oikeuttavassa iässä olevaa henkilöä (Vanhuspalvelulaki 980/2012, 3 §). Tilastotarkasteluissa melko vakiintunut käytäntö on laskea ikääntyneeseen väestöön 65 vuotta täyttäneet, vaikka käytännössä vanhuuseläkkeeseen oikeuttava ikä vaihtelee riippuen muun muassa henkilön syntymävuodesta. Käsitteenä ikääntynyt viittaa kirjaimellisesti ikään eikä itsessään sisällä oletuksia ikääntyneen terveydentilasta tai toimintakyvystä. Koska terveydentila ja toimintakyky ovat kuitenkin voimakkaasti yhteydessä ikään – molemmat heikkenevät iän myötä – huomion kohteena ovat usein ne ikääntyneet, joiden toimintakyky ja terveys on heikentynyt korkean iän myötä. Ikääntyneiden joukko on kuitenkin hyvin heterogeeninen. Yhä useampi vanhuuseläkeläinen voi hyvin ja viettää aktiivista elämää.

läkäs

lökkäällä tarkoitetaan ”henkilöä, jonka fyysinen, kognitiivinen, psyykinen tai sosiaalinen toimintakyky on heikentynyt korkean iän myötä alkaneiden, lisääntyneiden tai pahentuneiden sairauksien tai vammojen vuoksi taikka korkeaan ikään liittyvän rappeutumisen johdosta” (Vanhuspalvelulaki 980/2012, 3 §).
